

психологія вікова і педагогічна, методика викладання, спецсемінари і спецкурси, технічні засоби навчання та методика їх застосування, педагогічна практика: суспільно-педагогічна, літня в піонерських таборах, навчально-виховна;

- структура навчальної практики, зміст її та кількість годин, відведених на її проведення, давали можливість майбутнім студентам безпосередньо працювати в школі, удосконалюючи власну майстерність;

- введення в навчальний план самостійної роботи студента та контроль за нею мав позитивні результати для розвитку самостійності студентів, можливості самовдосконалення та розвитку (відбувалося це за рахунок впровадження модульно-рейтингової системи);

- поєднання суміжних спеціальностей для оволодіння майбутніми фахівцями різних спеціалізацій (географія і методика виховної роботи, українська мова і методика виховної роботи; хімія та біологія; біологія та сільськогосподарська праця та ін.).

Однак, виявлені і негативні аспекти у формуванні змісту і структури освіти при створенні начальних планів підготовки педагогів:

- навчальні плани систематично змінювалися з метою «поліпшення» підготовки кадрів, що, як зазначає В.К.Майборода, не сприяло істотному їх удосконаленню і підготовці висококваліфікованих спеціалістів. Академік, звертає увагу на суттєві недоліки у навчальних планах 1985 року: «...тижневе навантаження на студента зросло з 36 до 45 годин (аудиторні заняття + обов'язкові факультативні заняття); у навчальних планах зменшено кількість практичної підготовки студентів; на вивчення професійних дисциплін відводилося лише 10% навчального часу студента...» [3, 146-147];

Процес формування особистості вчителя на матеріалах українознавства в 70-х – 80-х роках був майже загальмований. Аналіз навчальних планів та програм 1984-1985 рр. свідчить, що в них майже відсутні дисципліни українознавчого спрямування. Дослідниця Л.А.Медвідь вважає, що відродження національної культури почалося зверху – це, стало поштовхом до створення концепції національної школи [4]. З цього періоду у навчальних планах вищих навчальних закладів з'явилися нові спецкурси: «Етнографія України», «Україна серед слов'янських народів» – вони вперше були прочитані у Київському педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова.

Типовою ознакою всіх планів було те, що на загальноосвітню підготовку відводилася дуже мала кількість годин, тому що більшість годин в навчальних планах відводилась на вивчення суспільно-політичних дисциплін та медичну підготовку. Поза межами цього блоку по суті залишилися культурознавчі, людинознавчі, природознавчі, техніко-технологічні, художні й інші дисципліни так само, як і дисципліни та курси за індивідуальним вибором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Типовые учебные планы, по которым проводится обучение в вузах Минвуза УССР 1983-1990 гг.* – К.: Институт змісту і методів навчання. – 1996. – С. 7, 15, 21, 25, 29, 41, 65, 69, 73, 79.

2. *Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917–1985 рр.) / [за ред. В.І. Лугового] / В.К. Майборода; – К.: Либідь, 1992. – 196 с.*

3. *Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: [навчальний посібник] / Л.А. Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – С. 330.*

УДК 159.955

Андрущенко Т. В.

ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СПРОБА ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

Стаття розкриває актуальні політико-психологічні проблеми українського общества в системі демократического розвитку. Автор делає попытку их определения и классификации, выделяя три группы проблем: проблемы макроуровня, проблемы среднего уровня, проблемы личностного уровня. Важную роль в формировании личности, ее политико-психологических ориентаций играет школа. Современный учитель должен владеть основами психологии политики, понимать базовые категории и основные проблемы теории общественного развития.

У свій час знаменитий античний філософ Аристотель визначив людину як "політичну істоту" [1]. В принципі, він виявився недалеко від істини. І хоча більш пізні дослідники виявили і обґрунтували природу людини як природну, діяльну, предметну, духовну істоту, її політичне ество (політична свідомість, почуття і воля, політична культура особистості) є коли б не основною характеристикою, коли мова йде про державу, демократію, громадянське суспільство, людину як громадянина і т. ін. зі всіма її загальними та індивідуальними проблемами та суперечностями. І це – закономірно. Політичне життя інтегрує в собі всі суспільно значимі потреби та інтереси, виступає його своєрідним завершенням.

Політичне життя людини і суспільства є сферою динамічною і мінливою. Це обумовлено, з одного боку, змінною природою потреб, інтересів, цінностей людей, об'єднаних державою. З другого боку, його динаміка посилюється під впливом змінних інтересів безпосередніх суб'єктів влади (тих, хто в даний час стоїть біля керма влади, утримує її, бореться за владу з не менш амбітними претендентами), а також під впливом зовнішніх чинників. Враховуючи, що в центрі політичного життя завжди знаходиться людина, можна собі уявити, який комплекс політико-психологічних проблем вона переживає, з якими почуттями і яким настроєм вступає в систему суспільних відносин, як це відображається на її ставленні до іншого і до самого себе й якими наслідками все це позначається на її здоров'ї.

Тоталітарні режими цією проблемою практично не переймалися. Цинічно проголошуючи людину центром суспільно-політичного життя, вони скоріш використовували її як засіб для досягнення власних політичних цілей. Згадаймо політичне гасло доби сталінізму в СРСР про те, що «незамінних людей не буває». Людина поставала тут «гвинтиком» великого державного механізму, який завжди можна замінити в ході виникнення тієї чи іншої політичної потреби. Протистояння системі розцінювалась як

«зрада Батьківщини», а ті, хто мислив інакше, ніж представники влади, вважались «ворогами народу». Мільйони людей зазнали на собі тягар політичних репресій, були вислані за межі держави, або ж вимушені були закритись в собі, виявляючи свій протест хіба що за «кухонним столом» або через «самвидав». Психологічні переживання людей, їх емоції, думки, оцінки, сприйняття чи не сприйняття існуючого режиму практично не враховувались.

Демократичні режими вирішують подібні проблеми протилежним чином. Людина тут є дійсним, а не міфологічним центром політичного життя суспільства. Політичні суперечності чи конфлікти, що періодично виникають в ході демократичного розвитку, вирішуються, як правило, з урахуванням потреб та інтересів людини, її сприйняття й оцінки ситуації, що виникла, розуміння перспективи і напрямів, а разом з цим, можливостей та ресурсів, якими має рухатись суспільство. Пріоритет людини визначається рівнем розвитку демократизму. «Молоді демократії», а саме, до цього типу належить українське суспільство, нерідко попадають в суперечності і конфлікти, обумовлені, з одного боку, намаганням влади прискорити процес демократичних змін, з другого – все ще не достатньою підготовленістю людей до їх сприйняття і реалізації власною діяльністю. В цій ситуації нерідко інтереси людини порушуються. Однак, ця суперечність вирішується через діалог, а не конфлікт і репресії, як було в тоталітарних суспільствах.

Більшою ж мірою демократія орієнтується на людину, її свідомість і почуття, політичну волю і культуру. Влада намагається дати людині належну політичну освіту, сформувати раціональне бачення проблем, що виникають, виховати політичну культуру, яка допоможе включити в політичний процес у якості суб'єкта все більш широку й активну масу людей. Політико-психологічні проблеми в системі демократичного розвитку – це проблеми гармонізації відносин людини як громадянина громадянського суспільства і держави, людини і влади. Це - проблеми узгодження політичних змін, обумовлених об'єктивними і суб'єктивними обставинами. Це – проблеми підготовки людини до участі в політичному процесі через розвиток її політичної свідомості, почуттів, волі і культури. Умовно вони можуть бути об'єднані в такі три групи.

А) першу з них становлять політико-психологічні *проблеми макрорівня*. Ці проблеми виникають завдяки дотичності людини до «великої політики» міжнародного рівня. Здавалося б, пересічному громадянину однаково, як розгортаються політичні процеси в країнах далекого і близького зарубіжжя і яке значення вони мають для життя українського суспільства. Але ж це не так! Українська людина живе, вірніше переживає ситуації, що пронизують світ. Вона є людиною світу, а тому психологічно сприймає весь світ, як світ власного буття. Вона щиро переживає і співчуває, наприклад, терористичні акти, здійснені в декілька років у США і в Росії, аварію на атомних станціях Японії, зміну політичного лідера в Кореї чи суперечності економічного розвитку Греції та Італії. Українська людина відчуває себе причетною до ситуації в світі й переживає її як свою власну й як таку, що безпосередньо відобразиться на політичному житті українського суспільства. До речі, громадяни інших країн світу вирізняються у цьому вимірі більш пасивними, якщо не сказати, байдужими.

Б) другу групу складають політико-психологічні *проблеми середнього рівня*. Вони виникають як осмислення і переживання політичних проблем, що виникають у ході розвитку власної країни. Досить згадати такі політичні процеси, як прийняття Конституції України («конституційний процес», «конституційну угоду»), «справу Гангадзе», «Помаранчеву революцію», кризову ситуацію, що склалась з нафто-газовими переговами з Росією чи навколо півострова Тузли. Як і яким чином люди переживали ці процеси? Які думки, судження, оцінки вони висловлювали? З якими гаслами і метою виходили на площі і будували наметові містечка? Психологічні переживання людей виявились могутнім чинником тиску на практичних політиків. Як зазначають аналітики, багато в чому саме вони стали головною перепоною застосування сили, введення надзвичайного стану, вирішення політичних конфліктів силовими методами.

Ця група політико-психологічних проблем поділяється нами на дві підгрупи: 1) проблеми державного рівня і 2) проблеми регіонального рівня. По-за всяк сумнівом, вони пов'язані між собою. Й разом з тим, не можна не помітити суттєвих відмінностей що розрізняють політичну психологію, сприйняття, оцінку і діяльність представників різних регіонів України, скажімо, Автономної Республіки Крим, Західної чи Східної України.

В) нарешті, третю групу політико-психологічних проблем формують проблеми *особистісного рівня*. Вони є індивідуальним продуктом психології особистості, а тому постають як унікальні, неповторні, оригінальні. Зрозуміло, багато в чому вони повторюють психологічні вияви, що домінують у колективі (малій групі, в сім'ї тощо); в той же час, їм характерна якась внутрішня неповторність, самостійність і визначеність. За визначеннями аналітиків, останнє обумовлено ментальністю української людини, її індивідуальністю, внутрішньою впевненістю в собі, намаганням вирішити свої проблеми, у тому числі й політичні, власною участю.

Науковий підхід до характеристики взаємозв'язку "соціального" та індивідуального в розвитку людини передбачає розуміння особистості як цілісної системи з її професійними, національними, сімейно-побутовими, психологічними та іншими ознаками, які формуються у процесі взаємин людини з іншими людьми, соціальними групами. При цьому, поняття "соціальне" охоплює умови життєдіяльності людини в суспільстві, особливості суспільних відносин, характер виробництва і соціальних інституцій, специфіку системи виховання, поширення інформації, які визначають і, визначаються соціальною активністю індивіда, його творчою самодіяльністю [2, с. 95].

Важливу роль у формуванні особистості, її політико-психологічних орієнтацій у процесі соціалізації відіграють різні освітні заклади. Відтак сучасний учитель повинен володіти основами психології політики, розуміти базові категорії і основні проблеми теорії суспільного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аристотель. Соченения в 4-х т./ Аристотель: [пер. с древнегреческого], [З. Н. Микеладзе.]. - М.: Мысль, 1978.
2. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування / Орбан-Лембрик Л. Е. – К.: Либідь, 2004. – 576 с. – С. 95.